

El món sencer ha escoltat el seu crit

La setmana passada va començar el rescat dels cadàvers del submarí nuclear rus Kursk. EL TEMPS reproduïx a continuació una entrevista amb la mare més coneguda d'aquesta tragèdia, Nadiejda Tilik. La seva imatge escridassant el dolor davant del rostre dels oficials russos ha fet la volta al món. L'entrevista té lloc a Vidiàievo, la base militar secreta que albergava el Kursk.

Imatge de vídeo del 19 d'agost en la qual Nadiejda Tilik, mare d'un dels mariners del submarí rus Kursk, expressa la seua indignació, mentre un capità intenta calmar-la.

Nadiejda Tilik té la mirada perduda. Els seus ulls cerquen l'horitzó, s'extravien per la terra de ningú que són les costes de la mar de Barentsz. Enfonsada en la butaca, no sembla estar-hi massa a gust, inquieta per trobar-se amb un estranger. Una trobada prohibida si és a Vidiàievo, ciutat tancada que alberga els nuclis atòmics de la flota del mar Bàltic. Una ciutat de la qual no se'n pot eixir sense un visat que cal mostrar als sentinelles de les dues comissaries. Una ciutat on mai entra cap estranger, on les famílies dels oficials que hi habiten han de demanar, un mes abans, autoritzacions especials si els volen visitar uns altres parents. Vidiàievo: 5.000 habitants, tots oficials de la flota de la mar Bàltica i les seues famílies. Vidiàievo, tres carrers principals i un seguici d'edificis grisos d'un formigó que s'esquerda. En aquest fi del mes d'agost, el cel està tan descolorit com els murs; la temperatura no

passa dels 5 graus. El fantasma del Kursk ha submergit la ciutat en el dol, en un silenci embeneït. Vidiàievo té la impressió de despertar-se amb la ressaca de l'endemà d'un enterrament rus, ja no serà mai més la mateixa ciutat. El Kursk ha arrossegat, amb el seu naufragi, el mite de la potència de la flota russa, ara hi jau a una fondària de 107 metres.

Nadiejda gira el cap, fulleja lentament un àlbum de fotografies. El seu esguard es posa en el retrat d'un jove amb uniforme. Un soldat de mirada altiva que somriu amb insistència pàgina rere pàgina. Nadiejda tanca els punys. Aquest és l'àlbum del seu fill, Serguei, oficial del submarí Kursk. Les fotos continuen desfilant: Serguei en la prestigiosa escola d'oficials de marina de Sant Petersburg; Serguei en la famosa base naval de Kromstadt; Serguei fent parada orgullosa davant del Kursk; Serguei i Alioixa, el seu millor amic, també oficial del Kursk. I una altra amb la seua jove es-

posa, Natàlia (21 anys), qui va seguir el brillant oficial de carrera des de Sant Petersburg. Diversos trofeus de moments de glòria d'un jove rus que somiava ser comandant de submarí nuclear. Relíquies gelosament col·leccionades per una mare, també oficial de marina. "Aquesta foto ens la va enviar personalment el director de la seua escola d'oficials de Sant Petersburg. Era el millor de la seua promoció, era tot el nostre orgull...", diu a mitja veu. Li tremolen les mans. Recorda: "Serguei era a punt de celebrar el seu 25è aniversari a finals de setembre. Quan va partir aquell matí radiant de principis d'agost, després d'abraçar Natàlia i la seua filla Lisa, d'11 mesos, em va cridar: 'Mamsik, mareta, quan torne farem una gran festa per a celebrar-ho'." Nadiejda encara no pot comprendre el silenci enganyós de les autoritats durant aquella interminable setmana del 12 al 22 d'agost. Un silenci odiós que li'n recorda un altre: el de les autoritats soviètiques al voltant de l'altra gran catàstrofe naval el 7 d'abril de 1989, quan va naufragar el submarí nuclear Komsomolets. Un silenci de plom que creia pertànyer al passat. "En aquella època es va rebutjar l'ajuda occidental; però, ara, per què? Els podrien haver salvat, podrien haver-hi actuat més ràpidament, els han deixat morir". Se li trenca la veu. "Veia el meu fill Serioja des de la finestra cada volta que partia. Em feia un senyal amb la mà i cridava: 'Mamsik, mareta, fins prompte'. Era la seua paraula preferida: 'mareta'. El meu fill era un fanàtic -afegeix amb un somriure trist-. La darrera volta que el Kursk tornà, el 19 d'octubre, va córrer pel pont de comandament, estava tan content. Em va abraçar mentre em deia: 'Descanse una mitja hora i hi torne'. Un fanàtic. El Kursk era el seu orgull, la seua raó de viure."

Un nou símbol. De sobte, Nadiejda s'inclina, s'aferra a la butaca. Els seus problemes cardíacs s'han agreujat des del dia que va rebre la notícia de la desaparició del submarí. Nadiejda Tilik, mare d'un brillant i jove oficial, s'ha fet famosa sense voler-ho. La seua foto ha fet la volta al món: una dona esquinçada, angoixada, que xiscla fins ofegar el

seu dolor davant del rostre del vice-primer ministre rus Illia Klebanov, l'emissari especial de Putin encarregat de gestionar la crisi mentre l'amo del Kremlin estiuejava a la vora de la mar Negra. Una dona convertida en la portaveu de centenars de familiars enganyats per les autoritats russes durant més d'una setmana. Una dona a qui van arribar a injectar-li un calmant mentre cridava.

La premsa occidental clama: "la veritat emmordassada", "mètodes soviètics", "retorn del KGB"... Què ens falta per llegir i escoltar sobre qui ha esdevingut "la dona punxada", "la dona emmordassada", una "dissident" de l'era Putin? Avui, Nadiejda està esgotada, incrèdula. Aquesta dona de veu dolça,

Nadiejda reflecteix la imatge d'aquesta Rússia que crida i després s'ho repensa, la que es calma quan l'estat li fa promeses.

de cabells descolorits i de mirada clara no entén les trucades incessants de la premsa occidental que la desperten de matinada. "On la van punxar?" "Va ser amb roba o sense?" "Ho va demanar o la van forçar?"... Fantasmes occidentals com a voltors pendents d'una tragèdia russa. Nadiejda s'hi esgarrifa: "Tot el que s'ha dit sobre aquesta injecció és fals -explica-. Va ser el meu marit, al meu costat, que va témer que m'agafara un atac. Ell va demanar que em punxaren. Tinc problemes cardíacs. Si no ho hagueren fet, hauríem tingut un segon cadàver en la família..." Nadiejda està dèbil. Ella, que ha viscut més de vint anys en un poble tancat, li resulta xocant la polèmica en un Occident que desconeix. Li resulta xocant desdir-se quan acaba de perdre el seu fill.

Una dona manipulada? Resulta difícil pronunciar-s'hi. Nadiejda acaba de sortir de l'hospital, on va passar un grapat de dies sotmesa a perfusió. Cada deu minuts aturem l'entrevista. Fuma una cigarreta darrere l'altra, s'empassa un cafè darrere l'altre per a no enfonsar-se. És difícil posar en dubte el seu crit d'indignació. Quant a les paraules llançades aquell 16 d'agost, aquells mots carregats de violència: "No és possible que sigueu pares, si no, no actuaríeu així, deixant-los rebentar en una llaua de conserva. Lleveu-vos els galons i pegueu-vos un tret al cap, porcs...", fa un gest amb les mans com excusant-se. Sens dubte ha rebut consignes. Dona de comandant de submarí, habitant fa més de vint anys d'una base militar, no deu resultar còmode convertir-se de sobte en l'estendard d'un moviment d'opinió contra el cinisme del poder. Nadiejda sembla desconcertada. "Senzillament, es tractava d'un crit de dolor d'una mare que ha perdut el seu fill, un crit sorgit de l'ànima... Però ara sé que l'estat farà tot el possible per a ajudar-nos. M'han ofert un apartament a la mar Negra, diners, un treball, ajuda humanitària". Nadiejda reflecteix la imatge d'aquesta Rússia que crida i després s'ho repensa, la que es calma quan l'estat li fa promeses. Aquesta paciència fatalista, aquesta eterna fe crèdula que tant li cal. Nadiejda, com tants russos més, va votar Putin. Conserva la nostàlgia de l'època daurada de la potència naval soviètica, "aquella en la qual érem els herois, de la qual estàvem orgullosos. Ací, a Vidiàievo, érem l'elit", recorda. La nostàlgia d'una vida, quan, simplement, vivien. Així doncs, què pot importar-li si Putin es va demorar massa temps a vora del mar Negre? Va anar a Vidiàievo, li va prometre tornar-li el cos del seu fill, li va prometre un altre tipus de vida, la fi de totes les humiliacions. I Nadiejda hi creu, com tants d'altres. "Perquè em cal creure en alguna cosa -diu amb un somriure cansat-. Vaig mirar els ulls de Putin, li tinc confiança". I, si cal culpar algú de la mort del seu fill, culpària l'estat major o un submarí enemic, però no mai l'amo del Kremlin. "La jerarquia militar ens ha enganyat perquè els generals temien perdre els seus galons. Durant qua-

tre dies no li van dir res a Putin; confia- ven poder maquillar la catàstrofe. Ho sé”.

Nadieja reprèn el fil de la seua vida mitjançant l'àlbum de Serioja. Nascuda al sud de Rússia, es va instal·lar a Vidiàievo, amb el seu marit, quan encara no tenia ni vint anys. La mateixa edat que tenia la seua nora Natàlia quan, ara fa un any, va seguir Serguei. Un destí que es repeteix per a totes les dones dels oficials de la flota del Bàltic. “Encara recorde quan vaig baixar de l'autobús. Serguei devia tenir tres mesos. Era un dia preciós. La primera cosa que vaig veure van ser aquells monstres d'acer negre, els submarins. Després vaig escoltar les gavines. Em vaig dir: ‘canten com les de la mar Negra’”. Seria més tard quan Nadieja comprendria la realitat de Vidiàievo. Ho resumeix així: “Vint-i-cinc anys en presó. No hi ha res a Vidiàievo. Bé, res no: està el formigó que s'esquerda i estan els monstres nuclears. I tota la nostra vida els està dedicada”.

Una presó anomenada Vidiàievo.

Els Tilik són una família d'oficials. Després de quinze anys de bons i lleials serveis, el pare arribà a comandant i, després, a coronel. El seu fill, Serguei, somniava superar-lo. Volia ser general. “Teníem un dels millors salaris de l'URSS. Malcriaven els petits soldats de l'armada soviètica. Podíem anar al sud de Rússia una volta l'any. Després de la caiguda de l'URSS tot va canviar. Vam esdevenir presoners. Una vida de reclusió”. A Vidiàievo es pot olorar la radioactivitat, s'hi pot palpar. La gent opta per riure-se'n o bé per ignorar-la, no parlen dels seus mals de cap. En passar els anys, Nadieja veu enfonsar-se Vidiàievo mentre la misèria s'apodera d'una flota on els soldats famolencs han de co-sir-se, ells mateixos, els uniformes, un lloc on els salaris es paguen amb mesos de retard. “És dur servir en aquesta flota. Un servei a la nació que és recompensat amb uns quants *kopeks*. És la pura misèria. Fa vuit mesos que no puc comprar sucre”. Els Tilik viuen en un apartament minúscul de dos habitacions, insalubre, a l'igual com totes les famílies d'oficials que s'amunteguen en veritables clavegueres. A l'hivern, quan la temperatura pot arribar als 40 graus

La tragèdia del Kursk ha submergit la ciutat de Vidiàievo en el dol (dalt, familiars de les víctimes els reten un homenatge postum el 24 d'agost). El Kursk va arrossegar, amb el seu naufragi, el mite de la potència de la flota russa. Queda per saber si una crida a temps d'ajut internacional haguera salvat la vida als mariners (en la foto de sota, comandants britànics col·laborant en les tasques de recerca).

sota zero, són freqüents els talls en la calefacció i en l'aigua calenta. Un comandant de submarí guanya escassament 150 dòlars (unes 30.000 ptes.) el mes. Serguei, oficial superior, en guanyava 40 (al voltant de 8.000 ptes.). “Ha mort per uns pocs *kopeks*...”

Per als habitants de Vidiàievo la catàstrofe del Kursk ha servit de catarsi. S'aflixen les llengües. Anna, una vella amiga, va deixar Vidiàievo després d'haver-hi treballat durant vint anys. “Gairebé tots els mesos n'hi ha, d'accidents nuclears –es lamenta mentre agafa la mà de Nadieja–. Sé de què parle. He estat liquidadora, com els liquidadors de Txernóbil, aquells que envien per a apagar el foc després de la catàstrofe”. Evoquen el coronel Nikitin, que havia denunciat els “Txernóbils” del Bàltic i poc

va faltar perquè el condemnaren a mort. “Tots aquests submarins són ‘Txernóbils en activitat’”. El marit d'Anna va morir fa dos anys d'un tumor al cervell, tenia quaranta anys. Anna està convençuda que la seua mort va estar causada per la radioactivitat. Nadieja la mira fixament i, després, esguarda els voltants. No es parla d'aquestes coses, és molt arriscat. “Això no és vida –afegeix Nadieja–, ens han esborrat del mapa. De fet, estem pràcticament morts. Ara, l'única cosa que desitge és que traguen el cos del meu fill el més ràpid possible; vull dir-li adéu, tenir-lo entre els meus braços per última volta”.

Manon Lolzeau
Traducció: Albert Garcia
Isabel Albarracín